

SZALAY ZOLTÁN

Károlyszalonna

A történet, amelyet az alábbiakban elmesélek, tulajdonképpen teljesen banálisan és jelentéktelenül is alakulhatott volna, ha nem torkollik abba a váratlan végkifejletbe, amire a történet főhőse számíthatott a legkevésbé. Mielőtt belefognánk magába a történetbe, szólnunk kell néhány szót emberünkről, aki a leírandó furcsa események középpontjában áll.

Emberünk egyetemistaként került a városba, szinte észre sem vette, s már bekebelezte őt az itteni szmog és örület, elnyelte a végeérhetetlen tülekedés, rámeredt a város örökös vicsora. Még egyetem alatt elkezdett dolgozni az egyik irodalmi lapnál, tanulmányai befejezésével pedig hivatalosan is szerkesztőnek szegődött, kis fizetésért, nem túl merész ambíciókkal. A lapot szinte senki sem olvasta, szerzői inkább a dilettánsok közül kerültek ki, még ha emberünk ezen verejtékezve próbált is változtatni. A főszerkesztő azonban mindig keresztülhúzta a terveit; ezenkívül mást tulajdonképpen nem is tett. A lapot emberünk találta ki, ő veszekedett a szerzőkkel, a kiadóval, a terjesztőkkel, a pályázati kuratóriumokkal, s mikor végre összeállt volna valami ígéretes, jött a főszerkesztő, megcsóválta a fejét, és megálljt intett. Így ment ez.

Embertörténetes eset megtörténtekor harmincas évei elején járt, bár jóval idősebbnek nézett ki. Erősen hullott a haja, ráadásul egyenetlenül, a bal halántékán és a feje búbján a legerőteltesebben. Ezért aztán általában idétlen sapkákat viselt; kalap nem illett volna a fejére, ezt legalább belátta, a sapkáját azonban még a kávéházakban is a fején tartotta. Havonta felkereste a fogorvosát, mert fantomfájdalmakat észlelt, s ezekre a felesleges vizitekre költötte fizetése legnagyobb részét. Meg a gyógycseppekre, amelyekből vagy féltucatnyit szedett rendszeresen, nem törődve a mellékhatásokkal; az egyikről éjszaka álmatlanság gyötörte, a másiktól nappal járás közben is elaludt. Megutálta a kedvenc gyermekkori ételeit, a testsúlya ingadozott, ízületei olyan rendszeresen fájdtak meg, ahogy a nőknél a menzesz érkezik. Szeme is romlani kezdett, de szemüveget nem volt hajlandó hordani; arca mindazonáltal megmaradt olyan kölyökarcnak, amivel még mindig sikereket tudott elérni a nőknél. Ha ivott, vicces is tudott lenni, és akadt a baráti körében elég maca, akiket alkalomadtán az ujjá köré csavarhatott.

Most már elárulhatom: Park Károlynak hívták. Nem volt kibékülve a nevével, több okból sem. Szerette hajtogatni, kivált kissé kótyagosan, hogy egy ilyen névvel sosem lehetne belőle irodalmi hős: hiszen

ki ad manapság beszélő neveket a szereplőinek? Ráadásul, nála ezt a beszélő nevet még csak dekódolni sem lehet, az egész tehát szerzői kudarc, semmi más. De ez csak az egyik oka volt a vizsgyolásának. Még inkább zavarta, hogy mássalhangzó-torlódásos nevet adtak neki a szülei, akiknek, parasztivadékok lévén, semmi érzékük nem lehetett a nyelvhez. Goethe, amikor a *Warheit und Dichtung* címét *Dichtung und Warheitra* változtatta, egy egész művészetfilozófiát alapozott egy mássalhangzó-torlódás kiiktatására; ő meg benne kell hogy éljen egy ilyen funkciótlanul csúf nyelvi szerkezetben, amely állandó belső feszültséget hordoz magában.

Egy olcsó, füstös kávéházba járt esténként, a Kiplingbe, ahol általában elfuserált művészek tanyáztak, és egymást fikázták fáradhatatlanul. Ha egyikük kiugrott a vécére, már dőltek is rá a szittkok, bugyogtak elő a pletykák, amelyek sosem voltak ártalmatlanok. Park Károlynak megvolt a maga asztaltársasága, ahova rosszfogú költők és prózaírók tartoztak, akik megvetették a kritikusokat, és soha nem fejeztek be egyetlen művet sem.

Park Károly számára ez volt a kiegyensúlyozottság, így tudott létezni. Talán fel tudta volna dolgozni azt is, amire október 16-án került sor, ha az események később nem vesznek bizarr fordulatot.

Október tizenhatodika borongós délutánján egy prózaszöveget szerkesztett, egy kivénhedt író munkáját, aki, bár már vagy hatvan éve jött fel vidékről a fővárosba, még mindig nem bírt elszakadni paraszti gyökereitől, s képtelen volt másról írni, mint a szépséges falusi nyári estékről. Hát legyen, legyintett ilyenkor Park Károly, és olvasott. Ezúttal alig akadt meg, a szöveg nyugodtan hömpölygött a maga ordenaré túlrítségében, míg nem ráakadt egy helyre, ahol megállt az olvasásban. „Birok Árpád pedig akkor megmarkolván ósdi, még dédöregapjától, a híres-neves Mikó Lacótól örökölt, az idő repedezett élű vasfoga által ugyancsak megrágicsált nyelű, ám máig kifogástalan élű bicskáját, kanyarított egy jókorát az előtte heverő sonkadarabból.” Ebbe bele lehetett kötni, az vitán felül állt, de Park Károly reménytelennek találta a stílust birizgálni, inkább megpróbált a szerző agyával gondolkozni, és bejelölte a „sonkadarabból” szót, hogy helyette „szalonnavégből”-t javasoljon. Biccentett egyet, majd elégedetten hátradőlt. Ezek után már csak apró elütésféléket korigált a szövegben.

Nem lepődött meg különösebben, amikor megkapta a szerző reakcióját a szerkesztői javaslatokra. Azt gondolta, az öregnél valami áramszünet állhatott be, amiért a margóra, a „szalonnavégből” mellé egy sornyi kérdőjelet írt. Vagy csak egyszerűen nem tudja mire vélni, hogy Park Károly belenyúl a tiszteletre méltó idős mester remekművébe. Park Károly felsóhajtott, majd e-mailben küldött egy pár soros magyarázatot, miszerint a szalonna sokkal természetesebben illeszkedik a felvázolt helyzetbe, mint a sonka. Majdnem odaírta, hogy ha már közhelyvárat építünk, válogassuk meg az építőkockákat, de visszafogta magát. El is feledkezett volna az esetről, ha nem érkezik meg villámgyorsan a válasz az öregtől: na de mi az a szalonnavég? Park Károly most már ugyancsak ráncolta a homlokát, és vagy húszszor egymás után elolvasta ezt az egy mondatot. Visszatért a szöveghez, nézegette a saját írását, szalonnavégből, elütés nélkül, pontosan írta le, akkor meg mit nem ért a vén szivar? Mégiscsak írt egy újabb levelet, nagyjából megismételte a korábbi, csak kissé jobban körülírta, a szalonnafogyasztás szerinte jellemzőbb a szövegben előforduló szereplőkre és közegükre, mint a sonka fogyasztás. Még le sem írta, máris kételyek lepték el, mire alapozza ezt az állítást, vajon nem esznek-e ugyanannyi sonkát a parasztok, mint szalonnát, vagy akár többet? Mért kötött bele valójában ebbe a mondatba? Ebbe az egyetlen szóba? Töprengés közben azonban, szinte önkéntelenül, elküldte a levelet.

A vén író egy napig váraoztatta. Másnapi levelében annyit írt, tényleg utánagondolt annak, amit Park Károly javasolt, s még könyveiben is utánanézett a kérdésnek, de nem

talált semmi hasznavehető, semmi fogódzót, s mivel valóban a paraszti kultúra bennfentes ismerőjének tudja magát, örömeire szolgálna, ha Park Károly segítene neki felszámolni a tudásán tátongó sötét lyukakat. Azaz: árulja már el, honnan szedte ezt a szót, hogy szalonna?

Park Károly kimeredt szemmel bámulta a monitort. Ez az öreg a bolondját járhatja vele. Pedig sosem volt humorérzéke, vajon épp most, nyolcvan felül fedezte fel magában? Vagy végül ez is megháborodott, ahogy a nemzedéktársaival már időben, évekkel öelőtte megtörtént? Pedig őt eddig a legtisztább elméjüként, a legnagyobb munkabírásként, a legszívósabbként emlegették. S mondataiból most is józanság áradt, nem úgy tűnt, mintha köd lepte volna el a tudatát. Akkor hát mi lelte?

Park Károly elhatározta, félreteszi az ügyet, egy darabig nem fog vele foglalkozni. A szövegben meghagyta a sonkát, nem fog ő felesleges dolgokon hajba kapni senkivel. Amikor azonban egyik délután beugrott az egyik bevásárlóközpontba, nem tudta megállni, hogy ne nézzen körül jó alaposan a húsárúreszlegen. Vérebként kajtatott a szalonnák után, mindent körbejárt, feltúrt, átkutatott, de nem talált sehol egy nyamvadt darabkát sem. Végül rákérdezett a dologra az egyik fáradt arcú raktárosnál, aki fojtott dühvel mordult rá, hogy az van, ami ki van rakva, és hátat fordítva még hozzátette, hogy hülyéskedjen az öreganyjával.

Park Károlyt furcsa, idéetlen izgalom ragadta magával, s nem bírt semmi másra gondolni, mint hogy végre a nyelvkönyvei társaságában legyen. A helyesírási szabályzat, az értelmező kéziszótár és a szinonimaszótár mindig ott volt az asztalán, s hazaérvén végigsimította rajtuk a kezét, majd elsőként a helyesírási szabályzat szótárát lapozta fel. Szégyellte magát némileg, de nem bírt mit kezdeni a fojtogató türelmetlenséggel. Sz betű. Szállong, szalma, szalon... s a következő: szaltó mortále. Utána: szalvéta, szám, számár. Szalonna sehol. Átolvasta még egyszer, majd még egyszer. Még egy tucatszor. Végiglapozta, átnézte a húsféléket, megtalálta a sonkát, szalámit, oldalast, lapockát, mindent. A szalonna hiányzik. Hibás kiadvány, van ilyen. Csakhogy a szalonna hiányzott az értelmező kéziszótárból és a szinonimaszótárból is, s amikor kapkodva bepötyögte a google keresőjébe a betűket: sz a l o n n a, kiugrott, a találatok száma: 0. Meghült benne a vér egy pillanatra. Tényleg valami baj van a fejével? Nem, a google tévedhet, hisz állandóan hülyét csinál az emberből. Beírta újra, majd beírta más keresőbe, beírta szótárba, sehol semmi. Beírta a bacont, beírta a Specket. Így sem. Beírta minden nyelven, ahogy emlékezett rá, de semmi. Ült az íróasztalánál, és úgy el volt kámpicsorodva, mint egy kisfiú, akitől elvették a játékát.

Felbontott egy sört, megtett egy-két kört a lakásban oda-vissza, majd elhatározta, elfelejti, dolgozni fog, vagy tévét néz, mindegy, csak ne kelljen erre gondolnia. Nem sikerült: minduntalan azon járatta az agyát, hol nézhetné még meg. Melyik könyvét lapozza fel, ahol biztos megtalálja. Nem jutott eszébe semmi, kimerült, lefeküdt.

Kóválygó fejjel ébredt, s a kóválygás nem akart alábbhagyni egész nap. Amikor a biztróban, ahova ebédelni járt, leült mellé Pernóczy Márk, régi ismerőse, egyetemi évfolyamtársa, csak úgy mellesleg megemlítette neki, úgy megenne valami szalonnásat. Hogy mi van, kérdezett vissza csámcsogva Pernóczy Márk. Semmi, legyintett Park Károly. Tett még néhány próbát. A főszerkesztőnek azt mondta, ha ma este hazamegy, jól belakik szalonnából. A főszerkesztő értetlenül nézett rá, de nem szólt semmit, csak harakolt, ahogy szokott, odament az iroda sarkában lévő mosdóhoz, és beleköpött.

Park Károly alig tudta türtőztetni magát. Furcsa viselkedéséget érzett, leginkább a részegséghez tudta hasonlítani, de az egészben volt valami utánozhatatlanul irritáló. Amit sosem tett, az utcán leszólított egy átlagos külsejű, harmincas, barna bőrkabátos fic-

kót, és azt mondta neki, nem tudja-e, hol lehet a környéken jófajta szalonnát kapni. A fickó úgy nézett rá, mint egy egzotikus állatra. Park Károly, ahogy hazafelé sétált, benézett minden útba eső élelmiszerüzletbe, szupermarketbe, és szinte lihegve kutatót a polcok között. Eközben igyekezett úgy tenni, mintha valójában nem érdekelné a dolog. Egy apróság, amivel le akarja foglalni magát ezeken az unalmas őszi estéken. Semmi több.

Volt egy vidéki házuk, igazából Park Károly nagybátyjáié, Park Arnoldé, de neki is volt hozzá kulcsa, egy Sók nevű faluban. Igazi tornácos parasztház volt, a hátulja már kissé dűledező, de az eleje még lakható. Nagybátyjáiék ritkán jártak le, Park Károly még ritkábban. Most előkereste a kulcsokat, megnézte a menetrendet. Jót tenne egy kis vidéki levegő, gondolta.

De nem ment le. Kiment inkább a Kiplingbe, kissé berúgott, és elhatározta, hogy elfelejti. Persze még megkérdezte egyik lepcsés pofájú, részeges ismerősét, Tóth Bencét, hogy lehet, hogy ebben a nyomorult városban nem árulnak valamirevaló szalonnát. Tóth Bence felröhögött, szalonnát, kérdezte, ez meg miféle költemény? Sok-sok pálinkát ittak aznap este, és Tóth Bence minden egyes alkalommal rácsapott a pincérlány fenekére, ahogy elhaladt mellettük. Éjfél után, amire még sosem volt példa, kijött a tulaj, és rájuk förmedt, hogy visszafoghatnák magukat. Tóth Bence visszaszólt neki, de nem lehetett kivenni, mit, Park Károly meg, nem akarván balhéba keveredni, kisompolygott. Még így sem szabadult meg azonban a viszketéstől.

Leveleket írt, nyelvészeknek. Ismerik-e egyáltalán ezt a szót. A főszerkesztőtől szabadságot akart kérni, képtelen volt hozzányúlni a szövegekhez, most már abban sem volt biztos, van olyan, hogy kiglancolt, lepedék, birsalma, pöröly. Végül nem volt rá szükség, a lap nem kapott támogatást, a főszerkesztő annyit mondott, kívárnak, de lehet, átmennek kéthaviba. Park Károlynak jól jött a válság. Könyvtárba járt, lexikonokat böngészett. Húskészítményeket kutat, mondta a könyvtárosnak, akinek a szeme sem rebbent. Különösen a szalonnafajták érdeklik. Erre a szemüveges, száraz arcú nő felnézett, és biggyesztett egyet az ajkával. Maga tudja, mondta nyeglén. Park Károly kiszáradt szájjal lapozta a könyveket, ott volt a disznó minden egyes porcikája, mind pontos névvel ellátva, de a szalonna hiányzott. Zsírreteg, ennyire jutott.

Az egyik nyelvészprofesszor válaszolt a levelére. Szinte látta maga előtt, Bogdán Leventének hívták, biztos hosszú, gubancos szakála van, és olyan maszatos szemüvege, hogy nem lát ki rajta, csak megsejti maga előtt a betűket. Nem találja helyénvalónak Park Károly eszmefuttatását, írta Bogdán Levente, a „szalonna” szó aligha lehetne szláv eredetű, és nem jelenthet „sózott húst”, semmiféle kutatás nem igazolja ezt a feltevést. Egyetlen dologra tud gondolni, írta a professzor, hogy Park Károly szalonnája a „szalon” szóból eredne, de ebben meg nincs semmi logika, hiszen azt írja, a disznó bőre alatti vastag zsírretegre használatos a kifejezés, így egyáltalán semmi kapocs nincs a „szalon” szó jelentésével, sőt, mintha épp egy ellentétes közegből származó tartalommal lenne dolgunk. Így másra nem tud következtetni, zárta levelét Bogdán Levente professzor, mint hogy egy unalmas tréfáról van szó, és örülne, ha senki nem zargatná őt ilyesmivel.

Park Károly feje a mellkasára hanyatlott. Egyedül maradt a világban a szalonnájával. Van egy szó, ami csak az övé. De mit kezdjen vele? Ahelyett, hogy élvezhetné, kétségbe ejti. Pedig milyen egyszerű lenne kiverni a fejéből.

Ekkor azonban közbejött egy furcsa eset, ami új mederbe terelte az eseményeket. A Z. utcában zajlott le a dolog, ahol a Kipling kávézó is volt, s nem messze Park Károly lakása. A Z. utca nem volt rendkívüli hely, de meglehetősen forgalmas. Volt a közelben egy Tesco, néhány kisbolt, manikűrös, szexshop, meg persze olcsó kávéházak. Ógyelegtek az utcán az emberek, akkor, azon a hétköznapi délutánon is, amikor Park Károly hir-

telen felvetette a fejét, csak úgy véletlenül. Akkor bukkant fel a meztelen férfi, jött a járdán, mint bárki más, ugyanolyan merev, unalmas faarccal, mint a többiek, de az arca nem ért véget ugyanott, mint a többieknek. Az egész teste egy csupasz arc volt. Kiterítette eléjük, a finomrózsaszín bőrét, teljesen fedetlenül. Nesztelenül lépkedett, nem nézve senkire, úgy surranva át a járókelők sűrűjén, akár egy felettébb méltóságteljes patkány a szemétkupacon. Látszott, ahogy a hideg kissé csípi a bőrét, pirosas foltocskák virítottak rajta, de talán épp erre mondják, hogy kicsattan az egészségtől. Rá-ránéztek az emberek, de nem álltak meg, rohantak tovább, csak Park Károly torpant meg, nem tudta, mit tegyen, utána akart kapni, megérinteni, megállítani, legalább egy szót váltani vele. Végre egy ember, akinek van teste, gondolta Park Károly. Addig nézte a két kerek farpofáját, míg el nem tűnt a színes kabátok forgatagában. Nem beszélt róla senki, nem említették a Kiplingben sem, Park Károly pedig senkinek nem hozakodott elő a történettel.

Másnap leutazott vidékre.

Az első útja a kocsmába vezetett. Kevés embert ismert a faluban, de néhány feles után beindult a barátkozás. Az újonnan érkezők bizalmatlanul méregették, nem akarták elhinni, hogy egy ilyen piperkőc tud inni és turházni. Nehezen indított, először csak tapogatózott, azt kérdezgette, milyen volt az idei termés, sikerült-e mindent betakarítani. Próbált úgy beszélni, ahogy a helybeliek, kék helyett kík, valóban helyett nídma. Gyerekkorában ők is így beszéltek odahaza, de az egyetem alatt kikopott belőle ez a nyelv. Most idegennek érezte, legalábbis az ötödik felesig. Volt egy Miska nevű traktorista a társaságban, akinek nagyon megtetszett a fővárosi szerkesztő úr, még vacsorára is meg akarta őt invitálni. Ekkor érkezett el a megfelelő pillanat, Park Károly előrukkolt. Csak ha van nálatok egy kis finom szalonnácska. A Miska nevű felröhögött, jó hosszan, majd rácsapott egy embereset Park Károly vállára, hogy az majdnem ott esett össze. A nevetésében, a csapásában nem volt sok barátságosság, sokkal inkább burkolatlan fenyegetés. Ne gyere nekünk ezekkel a városi szavaiddal, öcsém, mennydörögte, mert itt így nem lehet haverkodni.

Nem haverkodott tovább. Kitámolygott a kocsmából, a vállára vetette soványka tarisznyáját, és megindult a dérepte útszéli gyepen a nagybátyjáiék háza felé. Kutyaugatás remegett a levegőben, és disznószagot vélt érezni valamelyik udvar mélyéről. Mi van, ha holnap épp disznóölés lesz valahol a faluban? De minden annyira sivárnak és élettelennek tűnt, hogy le kellett tennie erről a reménykedésről. A nagybátyjáiék házának udvarán rettenetes rendetlenséget talált, régi biciklik és kistraktorok egymás hegyén-hátán, apró egerek szaladgáltak a lába körül, a sarkokban barátságatlan, villogó szemű macskák gubbasztottak. Hátravonult, hogy megbizonyosodjon róla, megvan még a régi füstölő. Valóban, a rozzant fatákolmány, ahol gyerekkorában az öregapja szalonnát szokott füstölni, ha nem is teljes pompájában, de ott állt a helyén. Végre kis könnyebbség szállta meg, mosolyogva pillantott a rögös földre, ahol elvadult tökindák kúsztak, s ahogy rájuk lépett, sárga nyák csorrant ki belőlük. Odabent rémséges hideg volt, a falak repedésein keresztül süvített a huzat, a szobasarkokban jól meghízott pókok tanyáztak. A spájzban a befőttesüvegekben tömény penész úszott, a polcok üresen ásítoztak. Talált azonban a sarokban egy üveget, benne maró szagú pálinka. Gondolkodás nélkül meghúzta, s mintha minden agysejtjét egyszerre rándította volna össze egy bődületes áramütés. Kinyújtotta a kezét, a tenyerét szemlélte, látta, ahogy egyre színtelenebb lesz, fehér, mint a kósza pernye. Vette az üveget, s a konyhában kiválasztotta a legélesebb kést: felismerte, ezzel szokták azokon a régi disznóöléseken a szalonnát metélni. Magában ismételtette: szalonna, szalonna, szalonna. A konyhában állva meghúzta még néhányszor az üveget, mindannyiszor érezte, ahogy pofán találja egy kíméletlenül pontos, kőkemény ököl. Kibújít vastag kötött pulóveréből, majd levette ingét, kihúzta nadrágövét, és ledobta nadrágját. Aprócska, pontfényvel világító rovarokat

látott előtódulni a sarkakból, a szekrények mögül, a falak repedéseiből. Lehúzta a zokniját, és megszabadult az alsónadrágjától is, a konyha közepén állt, ivott, majd a majdnem fené-
kig ürített üveget az asztalra tette. Hangosan zihálva markolta meg a kést; amikor a bőréhez ért, egy töredéknyi pillanatra megtorpant, de nem visszakozott. Szabályos téglalap alakú heget ejtett a hasfalán, kissé a bal oldalon, a vér bágyadtan buggyant ki, s ő nem érzett valódi fájdalmat. Akkor sem, amikor a hasába mélyesztette a kést, hogy elszabdálja a makacs inakat. Nehezen ment, a vér habzott és fröcsögött mindenfelé, vicsorogva erőlködött, transzírozta szét a húsát, és remegő kézzel markolta leffegő hasfalát. Elsőre nyamvadt húscfatnak tűnt, amit a kezében szorongatva a konyhacsap felé indult, csak amikor leöblítette, nyerített fel röviden, örömeiben. Kirúgta az ajtót, és kisántikált az udvarra, odabentről halkán sipítózva néztek utána a mindent előzőnlő, villogó szemű apró lények. Már csak arra volt ereje, hogy kinyissa a füstölő ajtaját, s ekkor döbbsent rá, hogy semmit nem készített elő, nincs a háznál egy darab tűzifa sem, amivel befűthetne, hiába akasztja fel a szalonnadarabot, nem tudja megfűstölni. Nekiroygott a fatákolmány oldalának, és restelkedve nyúlt a hasához, ahonnan közben előkúsztak a belei meg mindenféle zsigerei, s ahogy visszanez-
zett, látta, hogy uszályként húzta maga után a bensőségeit az udvaron át. Szárazan felzokogott, a szalonnadarabkát a porba ejtette, s ő maga bezuhant a füstölőbe.

Ilyen dicstelenül végezte Park Károly. Csak harmadnap találtak rá. A nagybátyjáiék külföldön voltak épp, nem tudták őket értesíteni. A sóki parasztok botránkozva ráncolták a szemöldöküket. Leölte magát, mint egy disznót, harakolták. Aztán hozzátették, de hát ennek a soványka kis húsával aztán senki nem lakhatna jól. Akik rátaláltak, észrevették, hogy utolsó erejéből a füstölő egyik belső deszkájára a körmével egy szép szabályos S betűt vésett. Talán azt akarta kiírni, segítség, mondták, és vállat vontak.

Vajdasági utas, 1989

